

Bildande av naturreservatet Norra Fågelås ekhage i Hjo kommun

Innehåll

Beslut om bildande m.m.

Syftet med naturreservatet

Skälen för Länsstyrelsens beslut

Beslut om föreskrifter

Ärendets handläggning

Länsstyrelsens bedömning och motivering

Upplysningar

Ersättningstalan

Kungörelse

Hur man överklagar

Bilagor

Bilaga 1. Beslutskarta

Bilaga 2. Översiktskarta

Bilaga 3. Skötselplan

Bilaga 4. Sakägarförteckning

Bilaga 5. Sändlista

Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Naturreservatet Norra fågelås ekhage
NVR ID:	2046449
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Hjo
Lägesbeskrivning:	3 km S om Hjo i anslutning till Norra fågelås kyrka
Fastigheter och ägare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Nyttjanderättsinnehavare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Areal (ha):	56 ha, varav 25,4 är vatten
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Natura 2000-beteckning:	SE0540251 Fågelås prästgård, nord SE0540225 Västra vättern
Naturgeografisk region:	Tiveden-Tylöskogen-Kolmården

Beslut om bildande m.m.

Länsstyrelsen förklarar det område som avgränsats på kartan i bilaga 1 som naturreservat. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken.

Naturreservatets gränser ska märkas ut i terrängen (på land).

Namnet ska vara Naturreservatet Norra Fågelås ekhage.

Beslutet riktar sig till allmänheten, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

I enlighet med 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan för naturreservatets långsiktiga vård. Skötselplanen innehåller beskrivningar i enlighet med 17 § nyssnämnda förordning för Natura 2000-området Fågelås Prästgård (SE0540251) Skötselplanen ersätter den av Länsstyrelsen tidigare fastställda bevarandeplanen för Natura 2000-området: Fågelås Prästgård (SE0540251).

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

Bevara och vidareutveckla trädklädd betesmark med lövträd i varierande ålder, framförallt grova och vidkroniga ekar med en hög artrikedom av bland annat lavar, svampar och insekter.

Bevara och utveckla svämlövskog, lövsumpskog och ädellövskog med grova lövträd och död ved.

Bevara och utveckla områdets hydrologi i både vatten och på land, med naturliga vattenståndsfuktuationer i bäck och strandområden. Reservatet ska också bidra till att bevara Vätterns höga limniska naturvärden med bl.a. flera rödlistade fisk- och växtarter.

Underlätta för rörligt friluftsliv och naturstudier, samt informera besökare om de natur- och kulturvärden som finns.

Bevara följande inom området förekommande naturtyper och arter som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd: Ävjestrandsjöar (3130), Trädklädd betesmark (9070), Lövsumpskog (9080), Svämlövskog (91E0).

Syftet ska uppnås genom att

- Betesmarker hävdas och igenvuxen betesmark restaureras genom röjning/avverkning och efterföljande hävd.
- Det gamla trädskiktet i betesmarker bevaras och förnygring av ersättare gynnas, exempelvis genom att buskskiktet gynnas.
- Granskogar avvecklas och omförs till betesmark och lövskog.
- Svämlöv- och lövsumpskogar samt ädellövskog bevaras genom intern dynamik och begränsad skötsel; främst genom att gran hålls undan vid behov och vidkroniga träd gynnas genom luckhuggning.
- Områdets diken och vattendrag lämnas fria från rensning.
- Tillgängligheten till naturreservatet ökar genom att parkeringar hålls tillgängliga och informationstavlor iordningställs, samt genom att vandringsstigar vidareutvecklas.

Skälen för Länsstyrelsens beslut

Reservatet hyser mycket höga biologiska bevarandevärden främst genom förekomsten av över 100 grova träd, främst ekar, i hagmarksmiljö. På de grova ekarna växer ett flertal rödlistade tickor och lavar. Utöver de grova träden återfinns skyddsvärda lövsumpskogar främst i form av alskog i reservatet. Hela naturreservatet ingår i den skogliga värdetrakten Västra Vätternstranden där ekskogar och lövsumpskogar är ansvarsbiotoper. Det innebär att även lövsumpskogarna i naturreservatet är angelägna att bevara.

Vätterns vattenmiljöer och stränder hyser höga naturvärden och sjön har pekats ut som nationellt särskilt värdefull från både naturvårds- och fisksynpunkt och är därigenom högt prioriterat för skydd av de limniska värdena.

De utpekade Natura 2000-habitaten tillsammans med de grova ekarna utgör områdets prioriterade bevarandevärden.

Genom att bilda ett naturreservat säkerställs att skogen inte brukas eller utsätts för annan verksamhet som skadar dess naturvärden samtidigt som det möjliggör en samordning och statlig finansiering av den specifika skötsel som områdets naturvärden kräver.

Beslut om föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar att följande föreskrifter ska gälla i naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken.

A. Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden (7 kap. 5 § miljöbalken)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. Avverka träd, röja, gallra, plantera eller utföra skogsbruksåtgärder.
2. Ta bort eller upparbeta liggande eller stående döda träd eller vindfällan.
3. Skyddsdikey, kulvertera dike, rensa dike, dämman, muddra eller utföra annan åtgärd som påverkar området hydrologiska förhållanden.
4. Anlägga nya brunnar, eller andra vattenuttag, med tillhörande ledningar eller avleda vatten.
5. Borra, gräva, schakta, utfylla, tippa eller spränga.
6. Bedriva täkt av något slag, ej heller husbehovstäkt eller täkt av torv för husbehov.
7. Uppföra byggnad eller därmed jämförbar anläggning.
8. Uppföra mast, torn, vindkraftverk, antenn eller liknande anläggningar.
9. Anlägga, bygga eller förändra skogsbilväg, brukningsväg eller annan väg.
10. Anlägga brygga.
11. Anlägga luft- eller markledning.
12. Anordna upplag.
13. Använda växtnäringssämnen, kemiska eller biologiska bekämpningsmedel.
14. Stödutfodra med annat än mineralfoder.

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

15. Uppföra älgstorn, gömsle eller liknande konstruktion för jakt.
16. Anlägga ridväg, stig, parkeringsplats, grillplatser, vindskydd eller liknande.

Föreskrifter enligt A ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för naturreservatets vård, skötsel och tillgänglighet.
- A1, A2 samt A5 gäller inte vid reparation och underhåll av befintliga stigar, vägar, ledningar och brunnar.
- Träd och grenar som blockerar eller utgör en säkerhetsrisk för vägar, byggnader, tomter eller liknande får avlägsnas utan hinder av föreskrifterna. Dock ska detta föregås av ett samråd med reservatets förvaltare. Nedfallna träd som utgör hinder för betesdrift får flyttas inom reservatet.
- Föreskriften A1 gäller ej vid röjning av uppkommen busk- och slyvegetation i betesmarkerna samt för träd o slyvegetation <15 cm i brösthöjdsdiameter väster om kyrkans östra gavel och upp till 10 m norr om reservatsgränsen.
- Föreskriften A14 gäller ej vid övergångsutfodring under högst en vecka vår respektive höst efter överenskommelse med förvaltaren och på särskilt anvisad plats.
- Reparationer och underhållsröjningar av befintliga ledningar får utföras. Markskador ska så långt möjligt undvikas. Samråd ska om möjligt ske med Länsstyrelsen innan arbetet påbörjas. Om samråd inte kunnat ske ska Länsstyrelsen utan dröjsmål informeras skriftligen om åtgärd som vidtagits samt om orsak till att samråd inte kunnat ske innan arbetet påbörjades.

B. Föreskrifter om skyldighet att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken)

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande anordningar uppförs/anläggs och att följande åtgärder vidtas.

1. Utmärkning av reservatet i terrängen.
2. Anläggning av vandringsleder samt informationstavlor på de platser som markerats i bilaga 1.
3. Restaurering av betesmark inklusive virkesuttag.
4. Betesdrift inklusive stängsling och vattenförsörjning m.m.
5. Plantering och instängsling av ädellövträd.
6. Röjning, gallring och avverkning av gran och andra trädslag.
7. Uppföljning av kvalitetsmål enligt fastställd skötselplan.

C. Ordningsföreskrifter om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap. 30 § miljöbalken)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. Skada döda liggande eller stående träd eller vindfällen eller bryta torra grenar eller kvistar.
2. Fånga eller samla in vedlevande mossor och lavar.
3. Inplantera växt- eller djurart.
4. Framföra motordrivet fordon annat än på befintlig väg.
5. Cykla annat än på befintliga vägar och stigar.
6. Sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller göra inskrift.

Föreskrifter enligt C ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet och som framgår under B.
- När Länsstyrelsen, eller den Länsstyrelsen utser, genomför naturinventeringar vilka även kan innebära insamling av arter i vetenskapligt syfte.
- När ledningsinnehavare vid reparation, underhåll och trädssäkring av befintliga luftledningar eller nedgrävning av befintliga luftledningar använder erforderliga motordrivna fordon. Eventuella markskador ska reparerar.
- Föreskrift C 4 gäller ej jakträttsinnehavare vid uttransport av fällt vilt.

Ärendets handläggning

Områdets höga naturvärden har uppmärksamats i flera sammanhang bl.a. Länsstyrelsens trädinventering 2008, Hjo kommuns biotopkartering av vätterbäckar samt Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering m.fl.

Ekhagen närmast kyrkan avsattes frivilligt av Prästlönetillgångarna i Skara stift som Stiftsreservat år 2001. Syftet var att återställa, utveckla, bibehålla och underhålla ett hagmarkslandskap med insprängda gamla grova ekar. Länsstyrelsen inledde år 2009 en dialog med egendomsförvaltningen i Skara stift om att skydda området, inklusive stiftsreservatet som ett statligt naturreservat.

Intrångsavtal har tecknats med Prästlönetillgångarna i Skara stift i mars 2017.

Prästlönetillgångarna i Skara stift samt övriga berörda sakägare har förelagts enligt 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan.

Förslaget till naturreservat har remitterats till Hjo kommun, SGU, Skogsstyrelsen och Havs- och Vattenmyndigheten.

Hjobygdens naturskyddsförening har fått förslaget för kännedom och eventuellt yttrande.

Yttrande har inkommit från SGU, Skogsstyrelsen, Hjo kommun, Havs och vattenmyndigheten samt Fågelås församlingsråd.

Hjo kommun är positiv till bildandet av naturreservatet. Hjo kommun är även sakägare via ledningsrätt i området. Föreskrifterna medger att reparation och underhållsröjningar av ledningarna får utföras varför Hjo kommun anser att verksamheten inte påverkas av naturreservat. Hjo kommun har därför inga invändningar mot reservatet i egenskap av sakägare.

Havs- och vattenmyndigheten önskar att områdets limniska värden beskrivs mer utförligt samt inkluderas i reservatets syfte. Länsstyrelsen har tillmötesgått detta önskemål och inkluderat limniska bevarandevärden i syftet samt beskrivit dem djupare.

Fågelås församlingsråd önskar möjlighet att avverka ca:10 yngre lövträd som växer norr om kyrkan med motiveringen att de kan påverka fuktigheten i kyrkans fasad när de vuxit upp till stora träd. Länsstyrelsen har tillmötesgått detta önskemål och beslut och skötselplan tillåter avverkning av dessa träd samt underhållsröjning i området närmast kyrkan.

SGU har inget att erinra i ärendet. Skogsstyrelsen har inga synpunkter.

Länsstyrelsens bedömning och motivering

Beskrivning av naturreservatet

Reservatet består av trädklädda betesmarker med ett stort antal jätteekar, betad fuktäng, igenvuxna betesmarker med grova lövträd, lövsumpskogar som delvis klassas som svämlövskog samt del av Vättern.

Den västra delen har tidigare avsatts av Prästlönetillgångarna i Skara stift som stiftsreservat och utgörs av en betad ekhage. Många av ekarna är uppskattningsvis 200-250 år gamla, och enstaka kanske uppemot 400 år. De gamla ekarna vittnar om att området har en lång kontinuitet av lövträd. Ek och andra lövträd har troligen gynnats med tanke på områdets historik som kyrkans och kungens mark. Betesmarken behöver dock utökas österut för att gynna ytterligare jätteekar och ersättarträd.

Reservatet sluttar ner mot Vättern och längre i öster övergår området i lövsumpskogar. Genom reservatet rinner Norra Fågelåsbäcken österut från en anlagd damm för att mynna ut i Vättern som i naturreservatet kantas av sten- och grusstrand. Vissa år torkar bäcken ut. Även i lövsumpskogarna finns inslag av spärrgreniga ädellövträd som bör gynnas genom röjning/huggning i eller invid deras kronor. Svämlövskogar med företrädesvis medelålders till gammal klibbal finns utmed flera sträckor av bäcken. Slutningen närmast Vättern är bevuxen med lövsumpskog som domineras av gammal klibbal.

Den del av Vättern som ingår i reservatet består av en sten- och grusstrand samt öppen vattenyta som saknar kobbar och skär. Vättern har generellt mycket höga bevarandevärden med bl.a. ett stort antal rödlistade arter. De renspolade stränderna är

viktiga naturtyper för många vattenlevande arter som kräver en sandig och renspolad botten. Vätterns klara vatten ger möjlighet för växtlighet på bottnar ned till anse-
nliga djup.

Naturrestatets biologiska värden är framförallt knutna till de grova ekarna i hag-
marksmiljön. På de grova ekarna och ekved växer ett flertal rödlistade tickor och
lavar. Även på död asp- och annan lövved i eller nära hagmarken har rödlistade
svampar påträffats.

En mer utförlig beskrivning av området lämnas i skötselplanen.

Motivering av beslutet

För att reservatets skogar ska bibehålla sina höga naturvärden krävs att skogen hu-
vudsakligen får utvecklas fritt utan ingrepp i form av t.ex. skogsbruksåtgärder, ved-
täkt eller exploateringar av olika slag. Därav anser Länsstyrelsen det motiverat att
införa föreskrifterna A1-A12 som reglerar dessa typer av åtgärder i reservatet. För
att underlätta för en värdefull markflora- och fauna att kunna utvecklas har Läns-
styrelsen infört föreskrifterna A13 – A14.

För att bevara och utveckla områdets naturvärden krävs att vissa skötselåtgärder
genomförs. Därav anser Länsstyrelsen det motiverat att införa föreskrifterna B1-B7
som möjliggör för förvaltaren att genomföra nödvändiga skötselåtgärder.

I syfte att begränsa störning eller annan skada på reservatets flora och fauna införs
föreskrifterna C1-C6.

Konsekvensutredning

I enlighet med vad som sägs i 4 och 5 §§ förordningen (2007:1244) om conse-
kvensutredning vid regelgivning, bedömer Länsstyrelsen att de föreslagna ord-
ningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § MB innebär så begränsade kostnadsmässiga
och andra konsekvenser att det saknas skäl för konsekvensutredning av regelgiv-
ning.

Beslutets förenlighet med riksintressen, planer och områdesbestämmelser

Riksintresse m.m.

Vättern är riksintresse för yrkesfiske i sjöar liksom riksintresse för Naturvård enl.
MB 3 kap 6 §.

Reservatet ligger inom riksintresse för rörligt friluftsliv enl. MB 4 kap 2 §.

Reservatet ligger inom riksintresse för kulturmiljövård enl. MB 3 kap 6 §.

Reservatet ingår i Västra Vätterns fredningsområde för lax, öring och gös i sötvat-
ten enl. FIFS 1993:32, kap 5 fredningsområde.

Kommunal översiktsplan

Beslutet strider inte mot gällande översiktsplan för Hjo kommun.

Internationell betydelse

Ekhagen i väster samt Vättern är av regeringen utpekade Natura 2000-områden SE0540251 Fågelås prästgård, nord respektive SE0540225 Västra vättern.

Befintligt områdesskydd

Vättern omfattas av 300 m strandskydd.

Vättern är också vattenskyddsområde enl. Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut om skyddsområde och skyddsföreskrifter för Vätterns ytvattentäkt i Hjo och Karlsborgs kommuner den 30 januari 2014.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå de av riksdagen antagna miljömålen Levande skogar. Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv samt Levande sjöar och vattendrag.

Intresseprövning

Med hänsyn till området värden och naturreservatets syften kommer pågående mark- och vattenanvändning att avsevärt försvåras. Länsstyrelsen bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturreservat. Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken finner Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Hushållningsbestämmelser

Naturreservatsbildningen är förenlig med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken och med den för området gällande översiktsplanen.

Upplysningar

Dispens från föreskrifterna m.m.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturreservatet. Om det finns synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap. 7 § miljöbalken).

Annan lagstiftning gäller som vanligt

Vid sidan av föreskrifterna för naturreservatet gäller annan lagstiftning som vanligt. Lagar och föreskrifter som bedöms vara av särskild betydelse för att syftet med naturreservatet ska uppnås är t.ex. följande:

- För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område krävs tillstånd. Undantag är verksamheter eller åtgärder som direkt hänger samman med, eller är nödvändig för, skötseln och förvaltningen av det särskilda bevarandeområdet. Länsstyrelsen får lämna tillstånd endast om vissa villkor är uppfyllda. (7 kap. 28a, 28b och 29 §§ miljöbalken).
- Regler om körning i terräng i terrängkörningslagen och terrängkörningsföreläggningen.
- Regler om fridlysning av växter och djur i miljöbalken och artskyddsföreläggningen.

Förvaltare och förvaltningsuppgifter

- Förvaltare är Länsstyrelsen i Västra Götalands län.
- Naturreservatets gränser märks ut i terrängen genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.
- Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen. Skötselplanen ska ligga till grund för naturreservatets skötsel och ska vid behov revideras.

Ersättningstalan

Om överenskommelse om ersättning inte kan träffas, måste sakägare som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen väcka talan i Mark- och miljödomstolen som får avgöra ersättningsfrågan. Sådan talan måste enligt 31 kap. 13 § miljöbalken lämnas in till Mark- och miljödomstolen inom ett år efter att detta beslut vunnit laga kraft, i annat fall förlorar sakägaren rätten till ersättning.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling och i Skaraborgs Allehanda SLA och Hjo Tidning ortstidningar.

Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i Länsstyrelsens författningssamling och gäller omedelbart även om de överklagas.

I detta ärende har länsöverdirektör Lisbeth Schultze beslutat. Naturvårdshandläggare Henrik Roos har varit föredragande. I handläggningen har också deltagit avdelningschef Sven Swedberg, enhetschef Johan Jannert, antikvarie Lisa Ragnarsson, länsarkitekt Jens Rasmussen, vattenvårdshandläggare Henrik Persson, och länsjurist Anna Roslund.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Lisbeth Schultze

Henrik Roos

Så här överklagar du Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos regeringen. **Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Länsstyrelsen.** Länsstyrelsens e-postadress är vastragotaland@lansstyrelsen.se. Skickar du med vanlig post är adressen Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 403 40 Göteborg.

Har överklagandet kommit in i rätt tid överlämnar Länsstyrelsen överklagandet och handlingarna till regeringen.

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag du fick del av beslutet. Är du osäker på när tiden går ut kan du kontakta Länsstyrelsen.

Överklagandet ska vara skriftligt. I skrivelsen ska du ange

- ditt namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress,
- vilket beslut du överklagar, till exempel genom att ange beslutsdatum och ärendets diarienummer, samt
- hur du anser att Länsstyrelsens beslut ska ändras och varför det ska ändras.